

СИНДРОМЪТ БЪРНАУТ ПРИ СОЦИАЛНИ РАБОТНИЦИ И МИНЬОРИ

С. Дойкова

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
департамент Психология*

stdoikova@abv.bg

Резюме. Представени са резултати от изследване в дирекциите за социално подпомагане в област Хасково и рудник „Трояново“ I на мини „Марица изток ЕАД“ гр. Раднево. Основната цел е да се изследва степента на проява на бърнаут синдрома и неговите параметри „честота и сила на проявата“ при изследваните лица, да се сравнят резултатите. Установи се, че компонентите на синдрома бърнаут са изяви при изследваните лица в различна степен. По-високи са стойностите на параметрите на бърнаут „честота и сила на проявата“ при миньорите. Обобщените резултати на изследването установиха, че социалните условия на труд са фактор обуславящ проявата на параметрите на синдрома бърнаут.

Ключови думи: синдромът бърнаут, социална сфера, социални условия на труд

ВЪВЕДЕНИЕ

В един свят на сложни и противоречиви, и динамични социални, икономически и политически промени професиите на работещите в сферата на социалното подпомагане и въгледобива са особено трудни и рискови по своя характер. Много проучвания доказват, че степента на психично натоварване при тези професии са значително по-високи в сравнение с редица други професии. При социалните работници бърнаут се проявява вероятно поради стреса, асоцииран със социалните взаимодействия между помагач и реципиент. При работещите в сферата на въгледобива продължителността на действащата връзка на миньорите с работата им определя трудността ѝ. Известни са тежките материални условия, при които те осъществяват трудовата си дейност. Социалните условия на

труд в двете изследвани сфери на дейност влияят негативно върху живота и здравето на работещите.

Изследванията на психолози, работещи в областта на организационната и трудовата психология показват насочеността на вниманието им към разкриване на възможности за превенция на проявите на синдрома бърнаут в трудовата дейност и справяне с негативното въздействие върху ефективността на работата. В нашата страна изследвания на синдрома бърнаут има в сферата на здравеопазването, образованието, но не и в социалната сфера и въгледобива. Настоящото изследване е опит да се установи в каква степен се проявява синдромът бърнаут при социалните работници и миньорите и как влияят условия на работното място върху проявите му.

СЪЩНОСТ НА СИНДРОМА БЪРНАУТ

Синдромът на професионално изчерпване „бърнаут“ („burnout“) е описан от Freudenberg Н. У. през 1974 г. за първи път при работещи в социални служби, които след около година работа ставали депресивни и емоционално изчерпани, нервни и раздразнителни, цинични и подозрителни към хората, с които работели. Обобщено, този синдром бихме могли да опишем като състояние на физиологично, емоционално и умствено изчерпване, характеризиращо се с хронична умора, чувство за безпомощност и безнадежност, развитие на негативно себевъзприятие и отношение към работата, живота и другите хора. Работещите при такива условия са застрашени от емоционално изчерпване и риск от бърнаут. За да могат тези професионалисти да изпълняват служебните си задължения при подобни обстоятелства, те прибегват до един по-неутрален и гъвкав подход, с цел да се самосъхранят и да се предпазят от състояние на силно напрежение. Това води до възникване на явлението бърнаут, вследствие на което тези хора загубват позитивните си чувства, симпатията и уважението към обслужваните от тях лица.

СОЦИАЛНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД НА РАБОТНОТО МЯСТО

Русинова В. (2005) определя психологическите аспекти на труда, включвайки като параметри физическите условия на труд, социалните фактори и организационните фактори, които подлежат на анализ и контрол. Условия на труд, организация на работата и особености на клиентите в **сферата на социалното подпомагане** са предпоставки за появата на бърнаут при работещите в тази сфера. **При миньорите** предпоставките са: продължителността на работното време, непрекъснатостта на производствения процес, изискващ организация на работа на смени, конфликти на работното място, начините за прилагането на контрол, трудовото пренатоварване, водещо до степен на невъзможно възстановя-

ване. Въпреки че професията на миньорите не е класифицирана като подпомагаща, установените социални условия на труд ни дават основание да предположим, че организационните корелати на бърнаут ще се проявят. Статистически данни доказват, че най-висока е смъртността в страната сред пенсионерите, работили като миньори.

ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ

ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И ХИПОТЕЗИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Цел: Да се изследва степента на проява на бърнаут синдрома и неговите параметри „честота и сила на проявата“ в конкретните условия на труд при социални работници и миньори.

Реализирането на поставената цел е постигнато с решаването на следните **задачи:**

1. Да се изследва степента на проява на бърнаут синдрома при работещите в сферата на социалното подпомагане и въгледобива.
2. Да се изследва зависимостта на конкретните параметри на работното място и тези на бърнаут.
3. Да се сравнят резултатите от проявата на синдрома бърнаут при изследваните лица.

Хипотезата на изследването предполага, че при миньорите по-лошите условия на труд определят по-висока изява на синдрома бърнаут, социалните условия на работното място влияят върху проявите на синдрома бърнаут при работещите в сферата на социалното подпомагане и въгледобива. Професионална дейност на социалните работници е стресогенна, свързана е с много контакти, създаващи психичен дискомфорт. Миньорите упражняват своята дейност при много тежките условия на труд, които ги изтощават физически и емоционално.

МЕТОД НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В настоящото изследване се анализират резултатите на изследвани лица от Дирекция „Социално подпомагане“ /Д „СП“/ в обл. Хасково – (N = 150) и работещи в сферата